



# Lužické hory III

sobota 20. června 2009



**Přihlášky:** přijímá Dagmar Ehrenbergerová, e-mail do práce: [ehrenbergerova@szs.pardubice.cz](mailto:ehrenbergerova@szs.pardubice.cz), tel. do práce 466 050 217, mobil 739 569 070. Při odhlášení od 14. dne před termínem akce a při nedostavení se k autobusu zaplatí každý stanovenou cenu v plné výši.

**Odjezd:** Z Pardubic, od Hlavního nádraží ČD v 6:00 h.

**Návrat:** Po 21 h.

**Upozornění:** Všechny trasy končí na území Spolkové republiky Německo. Je bezpodmínečně nutné mít stále u sebe (ne v autobuse!) své osobní platné doklady. Vezměte si i několik EUR na případné výdaje.

**Autobus:** Pardubice hl. n. – č. 36 L. Bohdaneč – Kříčeň – doleva na Pravy, zde vpravo na č. 323 směr Dobřenice – před Dobřenicemi vlevo na dálnici č. 11/E67 a po ní Z až do Bříství, zde vpravo na č. 272 přes Starý Vestec – Lysá n. Labem – před Benátkami n. Jizerou vpravo na E65/10 – okolo Mladé Boleslavi – okolo Mnichova Hradiště – za želez. tratí u Turnova vlevo S na E442/36 – Liberec – Chrastava – u Bílého Kostela n. Nisou rovněž E442/13 – Jítrava (165 km). Zde vystoupí **I. skupina**.

Dále pokračuje po E442/13 – Rynoltice – Lvová a po asi 1200 m za ní odb. vpravo po místní komunikaci č. 270 S podle stožárů VN do Petrovic (+ dalších 11 km). Zde vystoupí **II. skupina**.

Pokračuje ve směru S přes hraniční přechod Petrovice-Lückendorf (podle [http://www.kraj-lbc.cz/public/doprava/seznam\\_hp\\_v\\_lk\\_po\\_schengenu\\_2112\\_fa8b0c2fe5.pdf](http://www.kraj-lbc.cz/public/doprava/seznam_hp_v_lk_po_schengenu_2112_fa8b0c2fe5.pdf) jediný hraniční přechod se SRN v Libereckém kraji umožňující průjezd autobusu), na německém území po č. S 132 do Lückendorfu, zde vlevo po S 133 směrem k Oybinu, před ním vlevo Z přes Hain, zde vpravo S do Jonsdorfu. (+ dalších 10 km – celkem 186 km). Zde vyhledá parkoviště, vystoupí **III. a IV. skupina**. Čeká na příchod všech skupin. Plánovaný odjezd v 18 h.

Návrat stejnou cestou do Pardubic (celkem 372 km, s rezervou 10% 410 km).

## Pěší trasy:

**I. skupina:** Jítrava [1] – po zelené zn. S Bílé kameny [2], na rozcestí s červenou zn., odtud vlevo po červené zn. SZ přes Vysokou (545 m)[3] – Kozí hřbety [4] – Ostrý vrch (517,3 m)[5] (tato část hřebene se nazývá lužický zlom [6]) – obec Horní Sedlo [7], rozcestí se zelenou zn. (silnice) – zde vlevo po zelené zn. (cesta zv. Stezka horolezců) – Horní skály [8] – pod Vraními skalami (500 m)[9] – na rozcestí s červenou zn., odtud vlevo po červené zn. nejprve Z, pak JZ Krásným dolem [10] – pod Loupežnický vrch [11] (528,8 m) (možno vystoupit a vrátit se stejnou cestou zpět), dále přes Petrovice [12] (silnice) a stále po červené zn. pod Sokol [13] (592,5 m) (opět možno vystoupit a vrátit se stejnou cestou zpět), pokračovat po červené zn. přes rozcestí s modrou (469,3 m), stále po červené zn. S na sedlo Kammloch, odtud výstup JZ na Hvozď (749,3 m)[14]. Dále po modré zn. územím Spolkové republiky Německo do německých lázní Kurort Jonsdorf [15], kde na parkovišti čeká autobus. Celkem se všemi výstupy na vrcholy asi 24 km.

**II. skupina:** Z Petrovic po červené zn. Z pod Sokol a po trase I. skupiny až do německých lázní Kurort Jonsdorf, kde na parkovišti čeká autobus. Celkem včetně výstupů na Sokol a Hvozď asi 11 km. Trasu je možno prodloužit o prohlídku klimatických lázní Kurort Jonsdorf [15] a Kurort Oybin [16] (viz trasa III. skupiny).

**Doporučení pro III. a IV. skupinu:** Ihned po příjezdu do Jonsdorfu se dobře zorientujte, запиšte si název parkoviště, ulice a p. V případě, že nebudete moci nalézt cestu zpět, kontaktujte s tímto záznamem místní policii.

**III. skupina:** Naučná stezka Mühlsteinbrüche [17]. V turistickém informačním centru (Tourist-Information Kurort Jonsdorf, Auf der Heide 11) je možno obdržet popis naučné stezky v němčině (Naturpfad durch die Mühlsteinbrüche und Felsenstadt).

**IV. skupina:** Prohlídka německých lázní Kurort Jonsdorf [15] a Kurort Oybin [16]. Obě městečka spojuje značená turistická trasa: Kurort Jonsdorf – po modré zn. JV na rozcestí s červenou – odtud vlevo po červené zn. SV, později převážně V – Kurort Oybin. Délka trasy asi 3 km, celkem 6 km + prohlídka. Návrat k autobusu stejnou cestou. Celková délka trasy individuální.

## Místopis

1. **Jítrava** je protáhlá ves, ležící na horním toku Panenského potoka, asi 2,5 km východně od Rynoltic, k nimž dnes administrativně patří. O jejím založení není nic známo, ale poprvé se uvádí roku 1370 jako Ditherivilla, později jako Dittersdorf nebo Dittrichsdorf. Za husitských válek byla zcela vypálena a později nově založena a pojmenována Pankratz. Do roku 1878 v obci žilo mnoho kameníků, kteří pracovali v pískovcových lomech na Vysoké, a ve vápencových lomech na Ještědském hřbetu. Na návrší uprostřed obce stojí barokní kostel sv. Pankráce z roku 1710 s polygonální kaplí z roku 1737. Po zásahu bleskem 8. dubna 1868 kostel zcela vyhořel, ale vzápětí byl znovu postaven. Obdélná stavba s křížově sklenutým presbytářem má na západní straně hranolovou věž, vnitřní zařízení je pseudobarokní, z doby po r. 1868. Kostel je obklopen hřbitovem a vedle něj stojí budova bývalé fary. V obci je také několik lidových roubených domů, z nichž některé mají zdobené kamenné vstupní portály a břidlicí vykládané štíty. Nad obcí se vypíná výrazný zalesněný Kostelní vrch, S odtud je na úpatí Vysoké zajímavá skupina skal, zvaná Bílé kameny. Za silnicí na S okraji obce je zarostlá pískovna s pozoruhodným výskytem šterkopísků, které sem v druhé (Elsterské) době ledové přinesl pevninský ledovec ze severní Evropy.
2. **Bílé kameny** tvoří izolovanou, morfologicky výraznou skupinu skal asi 1 km severně od Jítravy na úpatí vrchu Vysoká. Skály jsou nápadné svou bělostí a zaoblenými tvary, připomínajícími mohutné hřbety odpočívajících slonů, proto jsou někdy označovány jako Sloní skály. Jako neobvyklá ukázka zvětrávání křídových pískovců jsou Bílé kameny od roku 1955 chráněny a vede kolem nich naučná stezka "Lužické a Žitavské hory". Skály jsou tvořeny šikmo ukloněnými vrstvami světlých svrchnokřídových pískovců. K jejich naklonění došlo v třetihorách vlivem tektonických pohybů na lužickém zlomu, jehož průběh je dobře patrný na nedalekých Kozích hřbetech. Během dalšího vývoje byly pískovce vystaveny intenzivní erozi, při níž docházelo k postupnému rozšiřování puklin a obrušování povrchu skal, které tak získaly svou současnou podobu. Dnes jsou Bílé kameny rozděleny třemi širokými, téměř svislými puklinami do několika samostatných skalních bloků, tvořících malé skalní město. Neobvyklý vzhled 20 m vysokých skal je podmíněn jejich složením. Svrchní části skal tvoří pískovce s vyšším obsahem kaolinitu, kterému vděčí za svou bílou barvu. Stejněměrné složení těchto pískovců zase vedlo při zvětrávání ke vzniku zaoblených tvarů. Ve spodní části skal jsou již pískovce méně kaolinické a mají zřetelněji vyvinutou vrstevnatost se šikmým sklonem vrstev. Na stěnách nebo při úpatí skal vznikly vyvětráváním méně odolných vrstev pískovců oválné dutiny a jeskyně, z nichž největší je asi 6 m dlouhá. V jedné ze skal je také miniaturní, přes 4 m dlouhý skalní tunel.
3. Na hřebenu je prvním vrcholem naší trasy **Vysoká** (545 m), která je tvořena prvohorními břidlicemi a diabasy. Na JZ svahu jsou pískovce, na úpatí je pozoruhodná skalní skupina Bílé kameny. K JV vrch strmě spadá do **Jítravského sedla**, které odděluje Lužické hory od Ještědského hřbetu. Sedlem prochází hlavní silnice z Děčína do Liberce a v minulosti zde stála oblíbená zájezdní restaurace **Na Větrníku** (něm. Windschänke), která byla na začátku 50. let 20. století stržena. Po temeni hřbetu vede z Jítravy do Horního Sedla část trasy naučné stezky "Lužické a Žitavské hory". Na SV svahu hřbetu je pásmo lehkých betonových pevnůstek, vybudovaných v letech 1937 - 1938 jako součást pohraničního opevnění. Toto opevnění nebylo dokončeno, takže již nedošlo ke stavbě těžkých objektů, plánovaných v prostoru Jítravského sedla. V době tzv. Halštrovského zalednění pronikl od S až do Jítravského sedla pevninský ledovec. V okolí Jítravy po něm zůstaly ledovcové usazeniny, jejichž materiál částečně pochází ze vzdálených severských oblastí. Na S okraji Jítravy byla v těchto usazeninách otevřena pískovna, která je dnes již zarostlá.
4. Dále k SZ jsou na temeni **Kozí hřbety** - pískovcové skály, jejichž JZ stranu tvoří poměrně hladké, šikmo ukloněné vrstevní plochy, zatímco k SV spadají dolů strmými, až 20 metrů vysokými skalními srázy. Na jejich úpatí, překrytém napadanou sutí, vystupují již přeměněné horniny ještědského krystalinika. Z vrcholů skal jsou místy pěkné výhledy na některé vrcholy Lužických hor a Českolipska, nebo k S přes údolí Lužické Nisy daleko do Německa. Pod vrcholem hřbetu je řada starých lomů, v nichž se kvalitní pískovec těžil jako stavební kámen. Kameníci z něj tesali kvádry, dvevní ostění, schody nebo parapety, ale také sochy, ozdobné portály, kamenné vázy a jiné ozdoby. Největšího rozkvětu těžba dosáhla na přelomu 18. a 19. století, kdy se zdejší kámen vozil i na stavby měšťanských domů do Liberce. Lámalo se zde ještě kolem roku 1835, později se ale těžba přestala vyplácet a lomy byly opuštěny. Kromě pískovců se zde na mnoha místech vyskytují také hrubozrnné slepence s většími valouny a s četnými otisky schránek druhohorních mlžů. Do pískovcové stěny jednoho ze starých lomů je vytesáno jméno Alexandra Humboldta s letopočtem 1851. Ve starých vlastivědách se traduje, že tento významný německý vědec a cestovatel zdejší lomy navštívil, ale žádný věrohodný doklad se o tom nezachoval.
5. Tato část hřebene končí **Ostrým vrchem** (517,3 m). JV před Ostrým vrchem je menší bezejmenné návrší, z něhož vystupují pískovcové skály s velmi strmě ukloněnými vrstvami. Na jedné z nich je možné vidět tzv. tektonické zrcadlo - zarovnaný povrch skály, ohlazený třením pískovcových bloků, které se po sobě posouvaly. U lesního rozcestí na V straně vrchu je na stromě upevněný tzv. **Landvašský kříž**. Na JZ svahu Ostrého vrchu jsou u vrstevnicové cesty (pod naší cestou) nevelké pískovcové věže Trojzubec a Poutník.

6. Po temeni hřbetu Vysoká – Kozí hřbety – Ostrý vrch probíhá významné geologické rozhraní, označované jako **lužický zlom**. V druhohorách, zhruba před 90 milióny lety, byla celá oblast zaplavena mořem. Na jeho dně se postupně usazovaly mohutné vrstvy sedimentů, jejichž zpevněním vznikly pískovce a slepence s vodorovně uloženými vrstvami. Na začátku třetihor, asi před 60 milióny lety, došlo k obnovení tektonických pohybů, jejichž důsledkem bylo rozlomení původně souvislého bloku zemské kůry na dvě obrovské kry, oddělené navzájem lužickým zlomem. Zároveň s tím došlo k relativnímu vyzdvižení SV kry vzhledem ke kře JZ, která poklesla. Protisměrný pohyb obou ker na lužickém zlomu způsobil, že původně vodorovně uložené vrstvy pískovců byly v okolí zlomu prohnuty do šikmo ukloněné, místy až téměř svislé polohy. V průběhu dalšího vývoje podlehly pískovce na vyzvednuté SV kře intenzivní erozi, takže dnes se již nezachovaly a na povrch proto vystupují podložní fylitické břidlice a diabasy ještědského krystalinika. Lužický zlom se proto v současné době projevuje jako ostré rozhraní mezi druhohorními pískovci na JZ a staršími horninami na SV.
7. **Horní Sedlo** je nevelká rekreační osada, ležící na stráni pod horským sedlem mezi Hřebeny a Ostrým vrchem, asi 3,5 km jižně od Hrádku nad Nisou. Původně se nazývala jen Sedlo (Pass) a jako Horní se začala označovat až po 2. světové válce, kdy byl níže ležící Spittelgrund přejmenován na Dolní Sedlo. Dnes jsou obě osady součástí Hrádku nad Nisou. Doba založení osady není známá, první písemná zmínka pochází až z r. 1628, kdy náležela ke grabštejskému panství. První domky v sedle u staré cesty od Jablonného k Hrádku nad Nisou postavili pravděpodobně dřevorubci. Obyvatelé se živili především lesnictvím, prodejem dřeva a v 19. století si často přilepšovali i pašováním zboží přes hranice. Už ve středověku se v okolních lesích ukrývali také lupiči, kteří zde řádili ještě v 1. polovině 19. století, kdy byla jejich hlavním sídlem zdejší hospoda. Cesta přes Horní Sedlo byla využívána i ve válečných dobách. V r. 1766 zde Prusové zřídili šance a znovu se zde zakopávali r. 1778. O strategickém významu sedla svědčí i to, že je při svých inspekčních cestách severními Čechami v letech 1766, 1778 a 1789 navštívil císař Josef II. V r. 1866 tudy Prusové táhli znovu a sedlo využily i polské oddíly knížete Poniatowského za napoleonských válek v červnu 1813. V letech 1937-1938 byly v okolí vybudovány betonové pevnůstky pohraničního opevnění, lidově nazývané "řopíky". Po podepsání Mnichovské dohody v září 1938 ale toto opevnění ztratilo smysl a nebylo nikdy využito. Po druhé světové válce byla většina původních německých obyvatel vystěhována a osada se vylidnila. Dnes slouží hlavně rekreaci a často sem jezdí také horolezci, kteří navštěvují blízké Horní a Vraní skály, přístupné romantickou Stezkou horolezců.
8. V lese u cesty stojí skupina sedmi skalních věží, nazývaná **Horní skály** (dříve Oberwegsteine), mezi horolezci dodnes známější jako "Obrvégry". Skály jsou tvořené pískovcem a slepencem, zpevněným křemenným tmelem a prostoupeným tenkými žilkami křemene i vápence. Pro svou velkou členitost a pevnost jsou velmi oblíbeným cílem horolezců a na jejich vrcholy vedou cesty až VII. stupně obtížnosti. V řadě skal, směřující od JV k SZ, stojí jako první nevelká Cvičná věž a na dohled od ní jsou atraktivní věže Velká a Malá Smrtka, oddělené navzájem úzkou průrvou. Velká Smrtka patří k nejznámějším skalám v okolí a pojmenována prý byla podle neznámého lezce, který se na ní kdysi dávno nešťastně zabil. Opodál stojí Gahlerova věž, pojmenovaná po slavném horolezci Adolfu Gahlerovi. Nevelká tabulka na ní dodnes připomíná smrt Herberta Guhna, který se z ní zřítíl někdy ve 20. letech. Další menší skála se nazývá Dvojče a za ní je nejvyšší Liberecká věž, pojmenovaná libereckým horolezeckým spolkem Wirbelsteiner, jehož členové na ní 4. srpna 1907 vztýčili železný kříž. Za Libereckou věží stojí ještě Sokol a o kousek dál nad cestou je rozlehlejší skalisko s poslední věží, nazývanou Zub. Skály byly navštěvovány již od počátku 20. století, kdy na ně vylezl liberecký básník a průkopník horolezectví Rudolf Kauschka se svými druhy. Většinu věží zdolali již na podzim roku 1904, pouze na obtížnou Gahlerovu věž vystoupili až 20. května 1906.
9. **Vraní skály** jsou významnou skupinou skal (500 m), vystupující z lesů nad Krásným dolem, asi 1 km Z od Horního Sedla a 1 km JV od Popovy skály. Skály jsou tvořeny velmi pevným pískovcem se slepencem, prostoupeným na J stěnách horizontálními i vertikálními puklinami. Pro velkou členitost a pevnost jsou již od konce 19. století hojně vyhledávané horolezci, kteří je též označují jako **Krkavčí skály**. Na jejich vrcholky vedou výstupy až VII. stupně obtížnosti. Zpevnění pískovce snad způsobila čedičová hornina, o níž někteří autoři předpokládají, že kdysi vyplňovala hlubokou a postupně se zužující skalní rozsedlinu, která rozděluje skalní masiv podélně od SV k JZ na dvě mohutné, rovnoběžně stojící řady skal. V JV řadě je nejrozsáhlejší skalní blok, na jehož SV okraji vyčnívají dva vrcholky Šachtových věží, SV od něj je dvojrcholová skála Hruška a skále na JZ se říká Krkavčí hnízdo. V SZ řadě skal je největší Fellerova věž a západně od ní Krkavec. Nejvyšší **Fellerova věž** je morfologicky i historicky nejceněnější horolezeckou věží Lužických hor. Pojmenována je po žitavském profesoru Theodoru Fellerovi, který spolu s libereckým fotografem Adolfem Gahlerem a Ferdinandem Siegmundem vystoupil na její vrchol již 17. června 1894, ale za pomoci provazového žebříku. Horolezecký prvovýstup uskutečnili 21. května 1904 Karl Kirchhof a Franz Salomon. Bez horolezeckého vybavení se dá vystoupit na J část Vraních skal pod vrcholky Šachtových věží, odkud je výhled přes Krásný důl na Popovu skálu a nejbližší lesnaté vrchy. K S je vidět do údolí Lužické Nisy s Hrádkem nad Nisou, na německou Žitavu a do výběžku polského území, jemuž dominuje elektrárna Turów. Z lesů na Z straně vyčnívá protáhlý Hvozď a vzdálenější kupa Luže. Přístup ke skalám vede neznačenými pěšinami z ohybu zeleně značené Stezky horolezců, kde je také zastávka naučné stezky "Lužické a Žitavské hory".

10. **Krásný důl:** malebné zalesněné údolí s pískovcovými skalami. Dříve zván Císařský důl, poněvadž 17.9.1779 jím na koni projel císař Josef II. Ojvínský pískovec vytváří věže, skupiny skal i hladké stěny v údolí i v bočních dolech (Pohádkový důl, Hodinářův důl, Koňské díry). Za Krásným dolem vpravo je terasa s vyhlídkou do údolí, zvaná **Skalní divadlo**: bochníkovitě vrstvené skalky mohou připomínat postavy herců, okolní stěny pak tvoří jakési kulisy.
11. **Loupežnický vrch:** zalesněný čedičový vrch (528,8 m) byl dříve nazýván též Jestřáb a jeho vrcholek je dnes z větší části zlikvidován těžbou kamene. Ze zarostlého vrcholku je jen omezený výhled na Hvozď a některé sousední kopce v Německu. Na temeni vrchu stál kdysi hrad, který patrně sloužil k ochraně obchodní stezky, vedoucí z Čech přes Jablonné do Žitavy. Dnes je označován jako **Větrov**, ale jeho pravé jméno není bezpečně doloženo. Ve zprávě z r. 1369 je uvedeno pouze označení "starý hrad" a pozemkový záznam z r. 1592 hovoří už jen o Hradním kopci (Burgberg). Předpokládá se, že se k němu vztahuje dochovaná historická zmínka o zničení hradu Wintersteina Žitavskými v srpnu 1442. Zbytky hradu byly v minulosti zcela rozebrány, takže v současné době tu po něm nezůstaly prakticky žádné stopy.
12. **Petrovice** jsou nevelká podhorská ves, ležící v širokém údolí Kněžického potoka asi 4,5 km S od Jablonného v Podještědí. Kdy byla založena, není známo, ale první zmínka o ní je z r. 1391, kdy patřila k panství Jablonné. Obec vznikla na staré obchodní cestě z Čech do Žitavy, o jejímž dávném používání svědčí i antická mince s obrazem římského císaře Galliena z r. 258, nalezená nedaleko odtud směrem na Kněžice. Poloha obce na této cestě byla také příčinou častých pohrom ve válečných dobách. Za husitských válek byla obec i s okolními vesnicemi zcela vypálena a několikrát byla vydrancována také za sedmileté války v letech 1756-1763. Tuto dobu dříve připomínaly příkopy šancí na Červeném vršku. Obyvatelé Petrovic se živilí hlavně zemědělstvím a prací v lese. Od 17. století se zde rozšířila také domácí výroba přize, plátna a bavlněných tkanin, která ale s rozmachem tovární textilní výroby na Liberecku koncem 19. století postupně zanikla. Po odsunu německého obyvatelstva v letech 1945-1946 se obec částečně vylidnila a řada domů zůstala opuštěných. Některé z nich byly později zbořeny, jiné byly využity jako rekreační chalupy. Úbytek stálých obyvatel ale pokračoval a 1. ledna 1981 byly Petrovice připojeny k Jablonnému v Podještědí. Na vyvýšenině v severní části vsi stojí pozdně barokní kostel Nejsvětější Trojice, obklopený hřbitovem. Jednolodní obdélná stavba s dřevěnou věžičkou zvonice byla postavena na místě starší dřevěné kaple v r. 1829 a r. 1884 byla renovována. Vnitřní zařízení pocházelo většinou z 19. století. Na oltáři byla pozoruhodná socha sv. Josefa z 1. poloviny 18. století, rokokové obrazy sv. Vavřince a Panny Marie Karlovské pocházely z doby kolem r. 1758. Na J okraji vsi stojí barokní zvonice z 18. století, kterou tvoří hranolová věžička s cibulovitou střechou a s lucernou, k níž byla později přistavěna nižší otevřená kaplička s křížovou klenbou. U silnice, vedoucí ke státní hranici, stojí budova bývalé celnice z r. 1784, ve které se 19. srpna 1813 cestou do Jablonného krátce zastavil Napoleon Bonaparte s velitelským doprovodem. SZ od obce stávala kdysi vápenka, která zpracovávala zdejší vápnité pískovce. Její stopy byly patrné ještě ve 20. letech 20. století.
13. **Sokol** je výrazná znělcová kupa (592,5 m) západně od Petrovic se zbytky středověkého hradu. Na jejím S svahu je u odbočky na hrad upravená nepřilíš vydatná **Kočičí studánka** a v okolí jsou patrné staré jámy po těžbě železné rudy. Nedaleko odtud stojí u boční cesty kamenný **pomník** lesního adjunkta Vincence Stoye, který zde byl v r. 1878 zastřelen pytlákem. Na J svahu kopce je ve vzrostlém bukovém lese větší znělcová skála, jejíž dolní část je částečně odtěžena starým lomem. Výhledu z vrcholu skály ale brání okolní stromy. Na zarostlém vršku kopce jsou sporé zbytky hradu, který se původně jmenoval Falkenburk. Když však byl v 16. století na okraji Jablonného postaven zámek Nový Falkenburk, začal se původní hrad označovat jako **Starý Falkenburk**. Hrad zřejmě sloužil k ochraně obchodní cesty, vedoucí z Čech přes Jablonné do Žitavy. O jeho vzniku se nedochovaly žádné zprávy, ale předpokládá se, že byl postaven při dělení panství Donínů mezi syny. V r. 1415 je již jako majitel uváděn Albrecht z Donína. Za husitských válek stáli majitelé hradu na straně Zikmunda a Lužice, takže Falkenburk sloužil jako předsunutý zvědný hrad hlásící pohyby husitských vojsk v okolí. R. 1423 se zdejší posádce podařil přepad oddílu Hynka Bočka z Poděbrad, který o rok později podnikl do zdejšího kraje trestné tažení. V r. 1429 koupil Falkenburk husitský hejtman Jan Kolůch z Vesce, který odtud ohrožoval blízkou Lužici. Žitavští proto o Velikonocích r. 1431 hrad vypálili, ten byl ale brzy opět obnoven. Po bitvě u Lipan v r. 1434 Kolůch neuposlechl výzvy ke smíru se Šestiměstím a odmítl dokonce přijmout posly císaře Zikmunda, který pak přikázal Žitavským hrad rozbořit. K tomu však nedošlo po zprávě, že Falkenburk r. 1437 vyhořel, údajně neopatrností vlastní posádky (což někdy bývá považováno za Kolůchův trik pro odvrácení boje). Opravený hrad později převzal Mikuláš Sokol z Lamberka, ale nakonec byl přece jen r. 1467 Žitavskými dobyt a pobořen. Poté sloužil ještě nějaký čas jako úkryt loupežníků, než zcela zchátral. V r. 1513 byl již pustý. Hrad stál na nevelké oválné plošině, chráněné příkopem, částečně vylámaným ve skále. Z vlastního hradu zůstaly jen ojedinělé zbytky obvodové hradby a ve V části zděné základy hlavní budovy. K jejich odkrytí došlo zřejmě při opevňovacích pracích v první polovině 20. století, při nichž bylo zdívo na několika místech prolámano. V Z části hradu je nepravidelně tvarovaná jáma, která snad mohla sloužit jako cisterna nebo zásobárna. Protože hrad existoval jen poměrně krátce, nebyl zřejmě významněji přestavován a zůstal dokladem jednoduchého předhusitského opevnění,

tvořeného prostou obdélníkovou stavbou s připojeným dvorem. V r. 1884 byl na svahu pod hradem nalezen stříbrný brakteát ze 13. století.

14. **Hvozď (Hochwald)** (749,3 m) je jedním z nejvýznamnějších kopců v Lužických horách. Výrazný dvouvrcholový znělcový hřbet leží na státní hranici s Německem asi 1,5 km V od Krompachu. Vrchol Hvozdu byl navštěvován již v 18. století. V r. 1787 jej žitavští občané zpřístupnili ze saské strany kamenným schodištěm (dodnes částečně používaným) a r. 1834 postavili na vyhlídkové plošině kříž. V r. 1853 zřídil pan Marx z Oybinu na jižním vrcholu první hostinec, který sloužil do 1. srpna 1877, kdy vyhořel. Jeho majitel ale už v létě následujícího roku postavil na české straně hranice hostinec nový a v létě 1879 vedle něj žitavský přírodovědný spolek Globus vystavěl 10 m vysokou dřevěnou vyhlídkovou věž. Ta se na počest manželky saského panovníka jmenovala Karolinina (Carolathurm) a stála přímo na tehdejších rakousko-německých hranicích. Protože umístění chaty na české straně hranice způsobovalo majiteli značné problémy, byla v r. 1889 na saském území jen o několik metrů vedle vybudována druhá restaurace, která poskytovala také ubytování. V r. 1891 se vedení spolku Globus rozhodlo vystavět na Hvozdu místo původní dřevěné věže kamennou rozhlednu. Protože J vrchol Hvozdu už byl dvěma chatami úplně zastavěn, bylo pro novou věž vybráno místo na druhém konci hřbetu, kde byla do té doby upravena pouze vyhlídková terasa. Stavba probíhala velmi rychle, protože věž měla být dokončena v následujícím roce, kdy spolek slavil čtvrtstoletí svého trvání. Slavnostní otevření se konalo 14. září 1892. Zajímavé je, že rozhledna na Hvozdu je téměř dvojnásobkem rozhledny na Jedlové (kde jsme byli s KČT Slovan v r. 2007). Nejen, že jsou si velmi podobné tvarem, výškou a použitým stavebním materiálem, ale dokonce i narozeniny slaví ve stejný den. Věž na Hvozdu je však o rok mladší. V minulosti se na Hvozdu prodávaly jako suvenýr "fialkové kameny" - znělcové kameny z vrcholu, porostlé lišejníkem a řasou, vonící po fialkách. V dobách oblíbeného sázení "do lotynky" byla na Hvozdu, podobně jako na Luži, stanice optického telegrafu pro signalizování tažených čísel ze Žitavy do Prahy. Na J vrcholku proti sobě stály dvě restaurace až do r. 1946, kdy česká chata vyhořela a dodnes z ní zůstaly jen zbytky sklepů. Pro německé turisty ale zůstává Hvozď velmi oblíbeným výletním místem, protože Německá chata i rozhledna, nově opravená v 80. letech, slouží dodnes. Na české straně je vyhlídková plošina s pěkným výhledem na blízké kopce Lužických hor, Ještědského hřbetu, Ralské pahorkatiny i vzdálenější Bezděz, Vlhošť a Ronov. Za dobré viditelnosti lze spatřit též Kozákov a Trosky nebo kužely Českého středohoří s Milešovkou. Na JZ svahu kopce jsou velké pískovcové lomy. U státní hranice na V úpatí se zachoval starší hraniční milník se směrovkami na Oybin a k hájovně Na šestce ("Nach Forsthaus No VI - Nach Oybin"). V širokém sedle mezi Hvozdem a Sokolem stojí u lesního rozcestí samota **Na Šestce**, pojmenovaná podle čísla lesního oddělení, ve kterém stála. Původně to byla výstavná lesovna, u níž se scházeli myslivečtí střelci z české i saské strany hor k soutěžím ve střelbě, později v ní byla zřízena výletní restaurace. Po válce byla zbořena a dnes z ní zůstaly už jen zbytky základů. Nedaleko od nich stojí novější vila, kterou v 80. letech využívaly Lidové milice a dnes slouží libereckým Junákům.



15. **Jonsdorf** je obec ve Spolkové republice Německo, v jihovýchodní části Saska, zemském okrese Zhořelec (Görlitz), v Horní Lužici, na severní straně Žitavských hor, blízko hranic s Českou republikou. Založen r. 1539 mnichy kláštera v Oybinu. Od r. 1890 je Jonsdorf konečnou stanicí [Žitavské úzkorozchodné dráhy](#), dodnes obsluhované parními lokomotivami. Tato dráha se lidově nazývá „Bimmelbahn“ (zvonková dráha). Celou oblastí, včetně Jonsdorfu, Hvozdu a Oybinu projíždí tzv. Oybin Express, turistická mašinka na kolečkách a dvoupatrový autobus. Jonsdorf jsou uznávané klimatické lázně. V 19. století nastal rozvoj lázeňství a turistiky. J od obce se nachází pískovcové skalní město Jonsdorfer Felsenstadt a řada lomů na mlýnské kameny (Mühlsteinbrüche). Jednou z novějších zajímavostí je tzv. Motýlí dům (Schmetterlingshaus), který se nachází v bývalé továrně u hlavní silnice vedoucí z Großschönau, při výjezdu do Zittau. Hlavním lákadlem je tropická hala s volně poletujícími motýly, zarostlá zelení, pod níž se prohání několik nelétavých ptáků. Kromě motýlů jsou v přízemí malá inktária s pavouky, kudlankami a dalšími bezobratlými, asi třímetrové mořské akvárium, obchod a restaurace. V patře jsou pak velká terária s různými ještěry a želvami. Pověštinou zde mají zajímavé tropické živočichy - agamy, leguány, gekony, felsemy apod. Celé zařízení je moderní a příjemné. **Vstupné 4,5 € (děti 3,- €), nad 10 osob skupinová sleva 10 %.**
16. **Oybin:** romantické výletní, rekreační a lázeňské městečko v SRN, schované mezi kopci a mohutnými skalami, klimatické lázně nedaleko Žitavy (Zittau), asi 30 km od Liberce, stanice [Žitavské úzkorozchodné dráhy](#). Malebné nádraží, navozující pocit, jako byste zde byli součástí velikého modelu, kde nechybí nic z přírodních krás. Na skále nad městečkem se nachází stejnojmenný hrad. Zřícenina **hradu Oybin**, stojící na temeni pískovcové stolové hory (514 m), je jednou z největších turistických zajímavostí Žitavského pohoří. Hrad byl postaven v místech, kudy již v dávných dobách procházela významná obchodní stezka z Čech do Lužice. Oybin byl osídlen již v době bronzové a železné, avšak dodnes dochované stavby a jejich pozůstatky v prostoru hradu pocházejí až



z 13. století. Na počátku 14. století hrad rozšířil Jindřich z Lipé, který jej dostal od Jindřicha VII. jako říšské léno za zásluhy při volbě Jana Lucemburského za českého krále. Po různých politických sporech hrad připadl opět České koruně a jeho majitelem se stal Janův syn Karel IV. Ten v průběhu své vlády rozšířil stávající opevnění hradu, nově přistavěl Císařský dům (1364) a gotický klášterní kostel (1366-1384), který nese charakteristické znaky pražské chrámové stavební školy Petra Parléře. V průběhu následujících 200 let náležely hrad i celestýnský klášter k sobě; zvláštní zkouškou pro toto soužití byla úspěšná obrana proti útokům husitů v r. 1429. Po válečných letech nastala v poslední čtvrtině 15. století znovu čilá stavební činnost. Ještě v době reformace na počátku 16. století byla vytesána chodba na jižní straně klášterního kostela. Poté, co byl klášterní život mnichů v 16. století ukončen, sloužilo toto zařízení již jen obranně technickým účelům. R. 1574 získala hrad s klášterem a přílehlými pozemky Žitava. Rozhodujícím pro jejich osud však byl v r. 1577 zásah blesku a následující požár, při němž celý komplex shořel do základů. Ke znovuvybudování už nedošlo a ke zkáze přispělo v r. 1681 i zřícení jedné ze skal. Další škody vznikly při těžbě kamene ve spodní části hradu. Teprve v období romantismu byly znovu odhaleny zarostlé trosky Oybinu. Jen obtížně se ale dařilo zastavit další hroucení zdí. V r. 1990 byl stav škod již tak velký, že hrozilo uzavření celého hradu. Teprve v posledních letech probíhají rozsáhlé práce na zachování hradu i kláštera. Celému hradu dominuje torzo klášterní katedrály s typickými štíhlými okny v obvodových stěnách. Kostel, vybudovaný za vlády Karla IV. si i po staletích uchovává svou fascinující atmosféru. V letní sezóně se zde často konají koncerty vážné hudby. Klenutá chodba s vyhlídkovými okny, ve které byla umístěna křížová cesta, vede do prostoru hradního hřbitova s renesančními náhrobky, který je dodnes využíván. V nejsevernější části zříceniny je stylová restaurace s občerstvením. V pískovci vytesané schodiště vede na hlásku - nejvyšší místo hradu, z něhož je nádherný výhled na vrch Töpfer, Hvozď s kamennou rozhlednou, nedalekou Žitavu nebo městečko Oybin v údolí. **Vstupné:** dospělí 4,- €, studenti 3,- €, **děti** 2,- €, skupina nad 10 osob po 3,5€.

17. **Naučná stezka Mühlsteinbrüche:** J od Jonsdorfu, značená zeleným úhlopříčným pruhem v bílém čtverci. Počátek i konec je na parkovišti u restaurace Gondelfahrt v Jonsdorfu. Její trasa vede několika lomy mlýnských kamenů a zajímavým skalním městem. Na trase se nachází nejstarší lom Bärloch (Medvědí díra), kovárna, uprostřed lomů se tyčí vyhlídková skála Carolafelsen (570 m), která umožňuje výhled na skupinu skal Nonnenfelsen (Jeptišky) a celé skalní město. Weisse-Felsen-Bruch (Bílý lom) je nejmladším lomem, v němž se těžily mlýnské kameny až do 1. světové války. Největším a nejhlubším lomem je Schwarzer Loch (Černá díra), kde byla zřízena expozice s ještě funkční technikou a s tunelem pro odvoz kamenů. Četné skály mají zajímavé názvy: Kleine und Grosse Orgel (Malé a velké varhany), Teekanne (Čajová konvice) Mausefalle (Past na myši), Drei Tische (Tři stoly) aj. Poslední úsek vede chráněnou oblastí Jonsdorfer Felsenstadt (Jonsdorfské skalní město) zpět na parkoviště u restaurace Gondelfahrt. Stezka je vhodná pro rodiny s dětmi a dá se projít asi za 3 hodiny.

**Doporučená mapa:**

Lužické hory, edice KČT 1: 50 000, č. 14, KČT Praha.

**Výlet připravil a vede:** doc. Ing. Josef Kotyk, CSc.

**Cena zájezdu:** členové: dospělí: 200 Kč, děti 100 Kč, nečlenové: 250 Kč.